

УДК 373.015.31.73

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-390-400](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-390-400)

Гевко Олена Іванівна старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29007, <https://orcid.org/0000-0002-6677-029X>

Романишина Людмила Михайлівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013, <https://orcid.org/0000-0002-6026-2614>

Мірошніченко Валентина Іванівна доктор педагогічних наук, професор, начальник (завідувач) кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29007, <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Стаття присвячена визначенню особливостей формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей на заняттях з гуманітарних дисциплін.

Громадянська свідомість передбачає розвинене полікультурне мислення, здібності глибокого осмислення й оцінювання подій в державі та за її межами, правильні тактичні та стратегічні висновки щодо напрямів суспільного й світового розвитку.

Автори підтримують підходи дослідників, які пов'язують формування громадянської свідомості з громадянськими якостями. Авторами запропоновано вивчення потенціалу різних навчальних дисциплін – фахових та загальнонаукових, у тому числі гуманітарних, щодо можливостей формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей. Вивчалися такі гуманітарні дисципліни, як «Історія України», «Політичні та економічні системи», «Громадянське суспільство», «Етика», «Естетика», «Соціологія», «Релігієзнавство»,

«Культурологія», «Педагогіка та психологія», «Культура професійного мовлення та спілкування» тощо. Ці дисципліни мають значний громадянськи потенціал. Звертається увага на необхідність структурувати громадянські знання та дотримуватись структурно-логічної схеми освітнього процесу. Зазначається, що згадані гуманітарні навчальні дисципліни в комплексі сприяють формуванню здатності до роботи як індивідуально, так і в команді, умінь щодо виявлення, постановки та вирішення проблем.

Компетентності, які формують гуманітарні навчальні дисципліни, відображаються у змісті громадянських якостей студентів. До громадянських якостей авторами віднесено такі: активність, небайдужість, гідність, вільнолюбство, толерантність, щирість, відвертість, справедливість, правдивість, рівність, відповідальність, солідарність, креативність, оригінальність, усвідомлення громадянських цінностей тощо. Формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей відбувається завдяки громадянським якостям, набутим під час вивчення гуманітарних дисциплін.

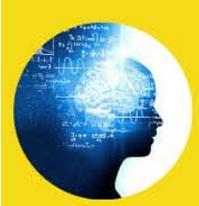
Автори доходять висновку, що громадянська свідомість студентів забезпечує відповідність рівня їх соціалізації на основі знань про свою країну, власних громадянських цінностей та переконань, сформованих під час вивчення гуманітарних дисциплін, та сприяє забезпеченню реалізації системи громадянського виховання майбутніх фахівців технічної галузі.

Ключові слова: громадянська свідомість, студенти технічних спеціальностей, гуманітарні дисципліни, громадянські якості, формування громадянської свідомості

Gevko Olena Ivanivna Senior instructor of the department of psychology, pedagogy and social-economic disciplines, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Shevchenko St., 46, Khmelnytskyi, 29007, <https://orcid.org/0000-0002-6677-029X>

Romanyshyna Lyudmyla Mykhailivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Pedagogy Department, Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy, Proskurivskoho Pidpillia St., 139, Khmelnytskyi, 29013, <https://orcid.org/0000-0002-6026-2614>

Miroshnichenko Valentyna Ivanivna Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the department of psychology, pedagogy and socio-economic disciplines, National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Shevchenko St., 46, Khmelnytskyi, 29007, <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>

FORMATION OF CIVIC CONSCIOUSNESS OF TECHNICAL SPECIALTY STUDENTS IN HUMANITARIAN CLASSES

Abstract. The article is devoted to the determination of the peculiarities of the formation of civic consciousness of students of technical specialties in classes on humanitarian disciplines.

Civic awareness presupposes developed multicultural thinking, the ability to deeply understand and evaluate events in the state and beyond, correct tactical and strategic conclusions regarding the directions of social and world development.

The authors support the approaches of researchers who connect the formation of civic consciousness with civic qualities. The authors proposed to study the potential of various educational disciplines - professional and general scientific, including humanitarian, regarding the possibilities of forming the civic consciousness of students of technical specialties. Such humanitarian disciplines as "History of Ukraine", "Political and economic systems", "Civil society", "Ethics", "Aesthetics", "Sociology", "Religious studies", "Cultural studies", "Pedagogy and psychology" were studied. Culture of professional speech and communication" etc. These disciplines have significant citizen science potential. Attention is drawn to the need to structure civic knowledge and adhere to the structural and logical scheme of the educational process. It is noted that the mentioned humanitarian educational disciplines in the complex contribute to the formation of the ability to work both individually and in a team, skills to identify, pose and solve problems.

Competencies that form humanitarian educational disciplines are reflected in the content of students' civic qualities. The authors attribute the following to civic qualities: activity, caring, dignity, freedom-loving, tolerance, sincerity, frankness, justice, truthfulness, equality, responsibility, solidarity, creativity, originality, awareness of civic values, etc. The formation of civic consciousness of students of technical specialties takes place thanks to civic qualities, acquired during the study of humanitarian disciplines.

The authors come to the conclusion that the civic consciousness of students ensures compliance with the level of their socialization based on knowledge about their country, their own civic values and beliefs formed during the study of humanitarian disciplines, and contributes to the implementation of the system of civic education of future specialists in the technical field.

Keywords: civic consciousness, students of technical specialties, humanitarian disciplines, civic qualities, formation of civic consciousness.

Постановка проблеми. Свідомість означає розуміння особистістю навколишнього світу, процесів, які відбуваються у ньому, своїх дій, думок, ставлення до зовнішнього світу та до самого себе. Свідомість, її види вивчають психологія, педагогіка, філософія, етика та інші науки. Серед її видів актуальним у сучасному соціумі для різних вікових, професійних, соціальних та інших категорій є громадянська свідомість. Вона засвідчує, наскільки особистість оволоділа світоглядними політичними, громадянськими установками та виявляє стійкість у втіленні їх у життя. Для студентів технічних спеціальностей громадянська свідомість є свідченням набуття ними компетентностей, передбачених змістом загальнонаукових навчальних дисциплін, більшість з яких – гуманітарні. Відтак, актуальним є вивчення особливостей формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей на заняттях з гуманітарних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми громадянської свідомості та самосвідомості присвячені праці О. Гриба, Л. Зарванської, Я. Грицака, М. Шульги, В. Хмелька, Т. Рудницької, О. Кульчицького, Ю. Арутюняна та ін. Зокрема, сучасні психологи (Л. Бебешко, М. Боришевський, О. Кононко, В. Хотинець) розглядають громадянську свідомість як усвідомлення людиною свого статусу у суспільстві й своїх життєвих потреб, усвідомлення себе представником певного людського співтовариства. Відповідно, громадянська самосвідомість є усвідомлення людиною своєї національної приналежності, оцінка себе як носія громадянських цінностей.

Учені М. Боришевський та К. Чорна розуміють громадянську свідомість як базову ціннісну орієнтацію. Відповідальну та осмислену життєдіяльність в демократичній державі дослідники уявляють завдяки сформованості громадянських якостей, повазі до прав людини, знанню її прав та обов'язків [1–2]. Хоча проблема громадянської свідомості особистості є актуальною у сучасному освітньо-науковому просторі, у психолого-педагогічній літературі такий її аспект, як формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей висвітлено недостатньо повно. Так, на переконання І. Беха, у період ранньої юності, а це ранні студентські роки, коли відбувається громадянське становлення людини, соціальне визначення, коли особистість залучається до громадського життя, формується активна громадянська позиція та свідомість. Головною є рисою свідомості ранньої юності є націленість на майбутнє [3].

У низці праць О. Боровик слушно пропонує вважати близьку до громадянської патріотичну свідомість складовою національної. Автор

розглядає її і як суспільну, і як індивідуальну свідомість особистості. На його думку, процес формування патріотичної свідомості як особистісного утворення спирається на внутрішні спонукання, мотиви [4, с. 37].

Метою статті є визначення особливостей формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей на заняттях з гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Громадянська свідомість передбачає розвинене полікультурне мислення, здібності глибокого осмислення й оцінювання подій в державі та за її межами, правильні тактичні та стратегічні висновки щодо напрямі суспільного й світового розвитку.

Дослідники пов'язують формування громадянської свідомості з громадянськими якостями. Вияв громадянської свідомості, на їх думку, відбувається завдяки «сформованим громадянським якостям свідомого громадянина» [5]. Тому громадянський розвиток відбувається, коли формуються громадянські якості, які становлять таку інтегральну властивість як «громадянськість».

З метою вивчення особливостей формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей було проведено пошуковий експеримент. Дослідження проводилось зі студентами першого курсу навчання методом анкетного опитування, спостереження та інтерв'ювання. З'ясувалося, що в освітньому процесі не завжди приділяється достатньо уваги розвитку громадянської свідомості. Не усі опитані студенти змогли дати відповідь на питання «Що таке громадянська свідомість?», «Що таке громадянські якості?», «Як Ви оцінюєте власну громадянську свідомість?», «Яку роль відіграє громадянська свідомість у Вашій майбутній професійній діяльності?». Це є досить тривожний сигнал для педагогічних працівників.

Виходячи із положення про те, що роботі щодо формування та розвитку свідомості загалом, у тому числі громадянської, доцільно набути системного характеру, нами запропоновано розпочати її із вивчення потенціалу різних навчальних дисциплін – фахових та загальнонаукових, зосередивши увагу на другій групі. Відомо, що серед загальнонаукових дисциплін більшість становлять гуманітарні.

Студенти технічних спеціальностей, як і представники гуманітарної галузі, переважно на першому-другому курсах навчання відповідно до навчального плану освітньо-професійної програми, за якою навчаються, мають засвоїти зміст таких гуманітарних дисциплін, як «Історія України», «Політичні та економічні системи», «Громадянське суспільство», «Етика», «Естетика», «Соціологія»,

«Релігієзнавство», «Культурологія», «Педагогіка та психологія», «Культура професійного мовлення та спілкування» тощо. Ці дисципліни мають значний громадянськи потенціал. Причому для ефективного його використання необхідно структурувати громадянські знання та дотримуватись структурно-логічної схеми освітнього процесу.

Так, викладаючи матеріал, наприклад, з «Культурології», маємо за мету сформувати етнічну та національну свідомість, любов до рідного краю, родини, народу, держави, розвивати усвідомлення духовної єдності жителів різних регіонів України, спільності культури та мови; толерантного ставлення до інших народів, культурних уподобань та цінностей; з дотриманням принципів і норм моралі та духовності у майбутній професійній діяльності; сформувати навички безперервного розвитку своєї культури поведінки у суспільстві та спілкування; сформувати у студентів духовні цінності, що сприяють гуманізації сучасного українського суспільства, науковий світогляд, який сприятиме визначенню свого місця в соціумі, пошуку сенсу життя, власних моральних ідеалів.

Вивчення студентами технічних спеціальностей «Історії України» сприяє набуттю ними здатності до збереження та примноження культурних та наукових надбань українського народу, суспільства на засадах знання, розуміння, усвідомлення та вшанування досвіду попередніх поколінь.

Навчальна дисципліна «Педагогіка та психологія» є обов'язковою для професійної підготовки здобувачів вищої освіти за різними освітньо-професійними програмами технічного профілю. Окрім того, що на меті є розкрити загальні психолого-педагогічні питання, опанування психолого-педагогічним інструментарієм, забезпечити студентів основами знань з психології та педагогіки, також студенти мають набути здатності до критичного мислення та до висловлення власної думки, власної позиції.

Наприклад, вивчення навчальної дисципліни «Культура професійного мовлення та спілкування» з циклу гуманітарних надає студентам знань про культуру професійного спілкування, міжособистісну взаємодію; ознайомлює їх з гуманістичними цінностями, формує вміння організувати ділову комунікацію.

Навчальна дисципліна «Політичні та економічні системи», належить до загальнонаукових та до гуманітарних навчальних дисциплін. Набуваючи знань з політичної та економічної наук, студенти доходять висновків про своє місце у світі, суспільстві, формується їх політична та економічна культура та свідомість, формується мислення,

орієнтоване на суспільні запити, здатність до аналізу політичних та економічних процесів у суспільстві загалом.

Навчальна дисципліна «Соціологія, етика, естетика та релігієзнавство» є також загальнонауковою та гуманітарною. Її вивчають студенти технічних спеціальностей. Як освітній компонент освітньо-професійної програми вона забезпечує надання студентам технічних спеціальностей знань про етнічні та національні відмінності у суспільстві, формує толерантне ставлення до культурної різноманітності, слугує поєднанню моральних та правових принципів, навчає студентів потребам систематичного культурного та громадянського самовиховання; надає студентам знання з історії та теорії релігії, її місця в суспільному розвитку людства, сформує потребу в постійному удосконаленні, визначенні своє місце у суспільстві, сприяє виробленню у студентів соціально-орієнтованого мислення, здатності аналізувати соціальні процеси у суспільстві.

Згадані вище та інші гуманітарні навчальні дисципліни в комплексі сприяють формуванню здатності до роботи як індивідуально, так і в команді, умінь щодо виявлення, постановки та вирішення проблем.

У межах констатувального етапу експерименту було проведено опитування студентів технічних спеціальностей. На запитання анкети «Що впливає на формування Ваших громадянських якостей?» отримано такі відповіді: родина – 27%, засоби масової інформації – 38%, освітнє середовище закладу освіти – 24%, участь у громадському житті міста – 4%, коло спілкування з однолітками – 9%, участь у громадських організаціях – 3%, волонтерська діяльність – 11%. Якщо врахувати, що вплив освітнього середовища на формування поглядів студентів відбувається на фоні отриманих знань, які, як правило, стають першим поштовхом до міркувань, висновків та дій, то значимість вивчення гуманітарних дисциплін є безперечною.

Компетентності, які формують гуманітарні навчальні дисципліни, відображаються у змісті громадянських якостей студентів. Загалом, до громадянських якостей можна віднести такі: активність, небайдужість, гідність, вільнолюбство, толерантність, щирість, відвертість, справедливість, правдивість, рівність, відповідальність, солідарність, креативність, оригінальність, усвідомлення громадянських цінностей тощо.

Щодо усвідомлення громадянських цінностей, зокрема таких як Батьківщина, мир, людина, культура, мова, знання, сім'я, праця тощо, мотивації своїх дій і вчинків, то для цього І. Сопівник пропонує

використовувати такі «методи: роз'яснення, бесіда, дискусія, приклад, екскурсія, перегляд фільмів, зустрічі з видатними людьми. До групи методів формування досвіду громадянської поведінки належать «методи стимулювання, привчання, педагогічної вимоги. Педагогічна вимога є тим методом впливу, за допомогою якого відбувається стимулювання позитивних дій учнів. Стимулювання означає спонукання до дієвих кроків, заохочення. У заохоченнях висловлюється висока оцінка, визнання та схвалення соціумом громадянської позиції у певних життєвих ситуаціях» [6, с. 316].

Формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей відбувається завдяки громадянським якостям, набутим під час вивчення гуманітарних дисциплін. Громадянська свідомість формується на сприйнятті оточення (починаючи від сім'ї, до професійного чи навчального колективу, суспільства), усвідомленні належності до певної суспільної групи, держави, відповідальності за це, ставленні до історико-культурних надбань суспільства. У цьому значенні громадянська свідомість багато в чому подібна до свідомості національної.

Так, за М. Боришевським, національна свідомість трактується як «усвідомлення особистістю себе як частини певної спільноти і оцінку себе як носія її цінностей [7, с. 63]. Беручи до уваги запропонований вченим підхід до визначення рівнів сформованості свідомості, виокремлюємо два рівні сформованості громадянської свідомості: високий (супроводжується глибоким співпереживанням належності до певного суспільства, держави) та низький (супроводжується емоційним відчуженням усвідомлення особистої єдності з державою та суспільством). Важливим напрямком дослідження формування свідомості особистості є вивчення закономірностей та особливостей отримання знань та формування понять.

Встановлено, що учені психологи та філософи виділяють «три головні рівні розвитку моральної свідомості особистості: доморальний рівень, коли особистість керується у своїй поведінці егоїстичними спонуками; рівень конвенціональної моралі, для якого характерна орієнтація на задані зовні норми та вимоги; рівень автономної моралі, для якого характерна орієнтація на стійку внутрішню систему принципів. Ці рівні моральної свідомості співпадають з культурологічною типологією страху, сорому і совісті. На доморальному рівні «правильна» поведінка забезпечується страхом можливого покарання і очікуванням заохочення. На рівні конвенціональної моралі така поведінка забезпечується потребою у

схваленні значущих інших і соромом перед їхнім можливим осудом. Автономна мораль забезпечується совістю і почуттям провини. Для автономної моралі характерна орієнтація на стійкі моральні принципи, які стали переконаннями, а моральні норми набули для людини глибокого особистісного смислу» [8].

На нашу думку, розвиток громадянської свідомості відбувається на конвенціональному та автономному на рівнях розвитку моральної свідомості особистості.

Шлях формування громадянської свідомості особистості, вважаємо, має три етапи: раннє етнічного самоусвідомлення, національно-політичне самоусвідомлення, державно-патріотичне самоусвідомлення. Етап раннього етнічного самоусвідомлення є основою, корінням громадянськості. Цьому сприяють національні особливості, побут, мова, участь у народних обрядах, засвоєння народних пісень. На цьому етапі формується неусвідомлена любов до рідного краю, своїх земляків, рідних звичаїв, традицій, рідної мови. Людина, живучи довго серед певного оточення, так зживається з ним, що вона стає ніби частиною його. Етап громадянського самоусвідомлення в національно-політичному контексті, що припадає переважно на підлітковий вік. До важливих моментів цього етапу розвитку громадянської свідомості належать відновлення історичної пам'яті та почуття громадянської гідності. На цьому етапі особистість виявляє свою громадянську активність, прилучається до молодіжних та юнацьких об'єднань та організацій. Етап державно-громадянського усвідомлення припадає на студентські роки. У цей період кожна людина переживає процес формування громадянина, патріота, що несе відповідальність за свої політичні вчинки, оцінює їх через призму інтересів держави, народу, професійних інтересів та професійного обов'язку.

Висновки. Отже, проведені дослідження надало можливість дійти висновку, що громадянська свідомість студентів забезпечує відповідність рівня їх соціалізації на основі знань про свою країну, власних громадянських цінностей та переконань, сформованих під час вивчення гуманітарних дисциплін, та сприяє забезпеченню реалізації системи громадянського виховання майбутніх фахівців технічної галузі.

Особливості формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей на заняттях з гуманітарних дисциплін полягають у тій ролі, яку відіграють гуманітарні дисципліни у процесі формування громадянської свідомості зазначеної категорії майбутніх фахівців. Адже фахівці технічної галузі за рівнем громадянської

свідомості не можуть поступатися гуманітаріям. В той час, як у змісті фахових дисциплін їх освітньо-професійних програм закладено менші потенційні можливості в порівнянні зі змістом фахових дисциплін студентів іншого профілю. Отже, під час занять з гуманітарних навчальних дисциплін зі студентами технічних спеціальностей варто акцентувати увагу на громадянській складовій їх змісту, застосовувати інноваційні педагогічні методики, новітні наукові розробки для активізації навчально-пізнавальної діяльності та формування громадянської свідомості студентів технічних спеціальностей. Ці напрямки дослідження окресленої проблематики є перспективними і потребують окремих досліджень. Це може стати тематикою подальших пошуків.

Література:

1. Боришевський М. Виховання громадянської свідомості особистості. *Педагогічна газета*. 2001. № 5. С. 5.
2. Чорна К. І. Основні проблеми та напрями виховання молодого громадянина незалежної України. *Нові технології виховання : зб. наук. ст.* Київ: [б. в.], 1995. С. 28-32.
3. Бех І. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : наук. вид. Київ: Либідь, 2003. 280 с
4. Боровик, О. В. Психологічні умови формування патріотичної свідомості учнів ліцеїв : дис. ... канд. психол. наук. Хмельницький, 2008. 242 с.
5. Зарванська Л. Процес формування громадянської свідомості та громадянської позиції молоді. URL: <https://core.ac.uk/download/17035409.pdf>
6. Сопівник І. В., Гевко О. І. Методичні аспекти громадянського виховання учнів старших класів у процесі вивчення предмета «Громадянська освіта». *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки»)*. 2022. № 10 (10). С. 315–326.
7. Боришевський М. Ю. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості. 2000. Київ: Беркут. 261 с.
8. Preparing of Future Specialists for Civic Education of Preschool Children. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 13 (1). 298–323. URL : <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/374>

References:

1. Boryshevskiy M. (2001) Vykhovannia hromadianskoi svidomosti osobystosti. [Education of civic consciousness of the individual] *Pedahohichna hazeta*. № 5. S. 5. [in Ukrainian]
2. Chorna K. I. (1995) Osnovni problemy ta napriamy vykhovannia molodoho hromadianyna nezaleznoi Ukrainy. [The main problems and directions of education of a young citizen of independent Ukraine] *Novi tekhnolohii vykhovannia : zb. nauk. st.* Kyiv: [b. v.], S. 28-32. [in Ukrainian]
3. Bekh I. (2003) Vykhovannia osobystosti [Personality education]: u 2 kn. Kn. 1 : Osobystisno oriientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhnolohichni zasady : nauk. vyd. Kyiv: Lybid. 280 s. [in Ukrainian]

4. Borovyk, O. V. (2008) Psykholohichni umovy formuvannya patriotychnoi svidomosti uchniv litseiv [Психологічні умови формування патріотичної свідомості учнів ліцеїв] dys. ... kand. psykhol. nauk. Khmelnytskyi. 242 s. [in Ukrainian]
5. Zarvanska L. Protses formuvannya hromadianskoi svidomosti ta hromadianskoi pozytsii molodi. [The process of formation of civic consciousness and civic position of youth] URL:<https://core.ac.uk/download/17035409.pdf> [in Ukrainian]
6. Sopivnyk I. V., Nevko O. I. (2022) Metodychni aspekty hromadianskoho vykhovannya uchniv starshykh klasiv u protsesi vyvchennia predmeta «Hromadianska osvita». [Methodical aspects of civic education of high school students in the process of studying the subject "Civic Education"] *Nauka i tekhnika sohodni (Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Pravo», Seriiia «Ekonomika», Seriiia «Fizyko-matematychni nauky»)*. № 10 (10). S. 315–326. [in Ukrainian]
7. Boryshevskyi M. Yu. (2000) Natsionalna samosvidomist u hromadianskomu stanovlenni osobystosti. [National self-awareness in the civic formation of an individual] Kyiv: Berkut. 261 s. [in Ukrainian]
8. Preparing of Future Specialists for Civic Education of Preschool Children. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională* .13 (1). 298–323. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/374>. [inEnglish].